

Aan: Ministerie van Landbouw, Visserij, Voedselzekerheid en Natuur

Betreft: Consultatie vernieuwde landelijke doelen voor Natura 2000-habitattypen en -soorten

Wageningen, 26 mei 2025

Geachte heer, mevrouw,

Hartelijk dank voor de mogelijkheid om te reageren op het document 'Vernieuwde landelijke doelen voor Natura 2000-habitattypen en -soorten'. Hieronder vindt u een bijdrage vanuit Wageningen Environmental Research.

Onze reactie betreft het habitatype H91E0 \*Vochtige alluviale bossen (categorie C). Zoals het document aangeeft kent dit habitatype drie subtypen, namelijk zachthoutooibossen (subtype A), essen-iepenbossen (subtype B) en beekbegeleidende bossen (subtype C).

Het derde subtype (C) omvat op zijn beurt allerlei verschillende associaties, waaronder het Vogelkers-Essenbos, het Elzenzegge-Elzenbroek en het Goudveil-Essenbos (essenbronbos), plus varianten daarop. Er zijn aanzienlijke verschillen daartussen qua staat van instandhouding. In het algemeen is het Elzenbroek in een gunstiger staat dan het Vogelkers-Essenbos, met name waar het gaat om Vogelkers-Essenbos in de vorm van als zodanig beheerd essenhakhout. Deze vorm komt nagenoeg alleen in het Kromme Rijngebied voor, vrijwel alleen in het Natura 2000-gebied Kolland & Overlangbroek. Hij is van groot Europees belang vanwege de extreme zeldzaamheid van essenhakhout met op de stoven daarvan het Touwtjesmosverbond. In dit unieke gebied staat het habitatype zwaar onder druk als gevolg van een combinatie van factoren, waaronder een ongunstige hydrologie, te hoge stikstofdepositie, de ziekte essentaksterfte en een ontoereikend beheer (Baayen & Verheugt, 2022; Provincie Utrecht, 2023; Ecologische Autoriteit, 2023; SWECO, 2024). Voor wat betreft het Vogelkers-Essenbos is de staat daarmee 'zeer ongunstig' in plaats van 'matig ongunstig'.

Daar komt bij dat het betreffende habitat aanvankelijk ten onrechte werd gekwalificeerd als het subtype B (Essen-iepenbossen). Pas in het Aanwijzingsbesluit Kolland & Overlangbroek (2015) werd dit veranderd in subtype C (Vogelkers-Essenbos). Dit heeft geleid tot verwarring in de literatuur, die doorwerkt in het document dat nu ter consultatie ligt.

Meer specifiek betreft ons commentaar Deel 2 Landelijke doelen, hoofdstuk 2 Habitattypen, habitatcode H91E0 \*Vochtige alluviale bossen (categorie C), pagina 68. De geformuleerde Natura 2000-doelen kunnen wij steunen, echter onder 'Toelichting Natura 2000-doel' zijn aanpassingen nodig:

- In de eerste alinea is de zin op regel 5 t/m 8 feitelijk onjuist. Subtype C komt buiten de hogere zandgronden en het Heuvelland ook voor, en wel langs de rivieren (met name het Kromme Rijngebied). Wij stellen voor om de zin als volgt aan te passen (wijzigingen zijn onderstreept): "Subtype C, *beekbegeleidende bossen*, komt voor langs beken en bronnen op de hogere zandgronden en in het Heuvelland en het rivierengebied, het gaat om bossen die onder invloed staan van periodieke overstroming en om plekken met het hele jaar door hoge grondwaterstanden, die veelal verder van de beek af liggen en onder invloed van (kwel vanuit) de rivier staan".

- De laatste zin van de eerste alinea luidt “Subtype C, *beekbegeleidende bossen*, hebben een wijde verspreiding binnen Nederland, maar meestal zijn ze verdroogd en omvatten ze een geringe oppervlakte, net als elders in Europa”. Wij stellen voor om hieraan toe te voegen (in te voegen tekst is onderstreept): “Daarbij kent dit subtype heel verschillende vormen, die elk andere eisen stellen qua milieucondities. Het Vogelkers-Essenbos vraagt relatief natte condities, is gevoelig voor stikstofdepositie en heeft te lijden van de ziekte essentaksterfte. Het Elzenbroek vergt zeer natte condities, is weinig gevoelig voor stikstofdepositie en bevat weinig essen, waardoor essentaksterfte nauwelijks een rol speelt. Het Goudveil-Essenbos vergt uittredende kwel.”
- In de derde alinea stellen wij voor om een toevoeging te doen in de zin op regel 3 t/m 5 (toevoeging is onderstreept): “Omdat de structuur en functie op dit moment in matig ongunstige staat van instandhouding verkeert, en voor sommige subtypen en associaties daarbinnen in een zeer ongunstige staat, is een verbeterdoelstelling geformuleerd voor alle subtypen”.
- Aan het eind van de derde alinea stellen wij voor om de volgende zin toe te voegen: “Voor subtype C (*beekbegeleidende bossen*) in de vorm van Vogelkers-Essenbos betekent dit vrijwel zeker nog geen gunstige staat van instandhouding, terwijl het perspectief voor de vorm Elzenbroek potentieel gunstiger is”.
- In de vierde alinea is de zin op regel 3-4 niet in lijn met de huidige wetenschappelijke inzichten, althans zoals nu geformuleerd. Voor het Vogelkers-Essenbos in de vorm van essenhakhout speelt eutrofiering door overstroming met verontreinigd beekwater geen rol, maar is verdroging door wateronttrekking ten behoeve van de landbouw en daarmee ook het wegvallen van rivierkwel een cruciale drukfactor, alsmede een te hoge depositie van stikstof uit de lucht, essentaksterfte en ontoereikend beheer. Wij stellen voor om die zin te veranderen in het volgende (wijzigingen zijn onderstreept): “Specifiek voor subtype C, *beekbegeleidende bossen*, is het belangrijkste knelpunt eutrofiëring door overstroming met verontreinigd beekwater, dan wel verdroging en verlies van rivierkwel als gevolg van lagere grondwaterpeilen ten behoeve van de landbouw, samen met een te hoge depositie van stikstof uit de lucht, essentaksterfte en ontoereikend beheer”.
- In de vierde alinea staat een onjuiste samenvatting van de belangrijkste knelpunten voor alle subtypen tezamen, met name de aanname dat klimaatverandering de belangrijkste reden is voor verdroging. Dit is aantoonbaar onjuist voor het Vogelkers-Essenbos en in strijd met de conclusies van de Ecologische Autoriteit (2023, 2024), die verdroging als gevolg van lagere grondwaterpeilen ten behoeve van de landbouw als primaire oorzaak aanwijst. De tekst lijkt geschreven met enkel de zachthoutoibossen in gedachten. Wij stellen voor om de betreffende zin als volgt te veranderen (wijzigingen zijn onderstreept): “De belangrijkste knelpunten voor alle subtypen tezamen zijn verdroging door te laag ingestelde grondwaterpeilen en op termijn klimaatveranderingen, een te hoge stikstofdepositie vanuit de lucht, plastic afval, pathogenen en versnippering”.
- In de vierde alinea is om die reden ook aanpassing van de laatste zin (regels 6-10) nodig. Wij stellen de volgende aanpassing voor (toevoeging is onderstreept): “Maatregelen die ertoe kunnen bijdragen dat de staat van instandhouding verbetert, bestaan onder andere uit planvorming voor maatregelen op het niveau van riviertrajecten om de knelpunten m.b.t. de waterveiligheidseisen te verkleinen of op te lossen, natuurontwikkeling voor verjonging van de wilg, maatregelen tegen verdroging als gevolg

van onder meer te laag ingestelde grondwaterpeilen, het in een vroeg stadium onttrekken van plastic afval aan beek- en rivierlopen en substantiële verhoging van de oppervlakte van ooibossen in het buitendijkse rivierengebied. Voor bepaalde vormen van subtype C (beekbegeleidende bossen) is daarnaast het verminderen van de stikstofdepositie uit de lucht noodzakelijk. Daarnaast zullen invasieve uitheemse soorten actief moeten worden bestreden”.

Ten slotte wijzen wij u erop dat er een fout staat in de Overzichtstabel vernieuwde landelijke doelen Natura 2000-habitattypen en -soorten, namelijk op pagina 10, waarvoor het habitatype H91E0C onder ‘Advies landelijk doel 2050 structuur en functie’ de verwachting ‘gunstig’ staat, terwijl voor het subtype Vogelkers-Essenbos de verwachting volgens de Ecologische Autoriteit (2023) althans voor het Natura 2000-gebied Kolland & Overlangbroek zeer ongunstig is, met de opmerking dat het zelfs niet zeker is of het wel behouden kan worden. Dit behoeft dus correctie.

Vriendelijke groeten,

Dr. Robert Baayen  
Wageningen Environmental Research  
Droevendaalsesteeg 3-3 A  
6708 PB Wageningen

#### Referenties

- R.P. Baayen & W. Verheugt, 2022. Verslechtering van het habitatype H91E0C in het Natura 2000-gebied Kolland & Overlangbroek: een ecologische en juridische analyse. Kromme Rijn corridor: Zeist / Odijk, 21 juni 2022. <https://www.krommerijnccorridor.nl/wp-content/uploads/2022/06/Rapport-verslechtering-Natura-2000-gebied-Kolland-en-Overlangbroek-21-juni-2022-1.pdf>
- Ecologische Autoriteit, 2023. Advies over de Natuurdoelanalyse Kolland & Overlangbroek, provincie Utrecht, 25 juli 2023. [https://www.ecologischeautoriteit.nl/docs/mer/p50/p5039/5039\\_advies\\_natuurdoelanalyse.pdf](https://www.ecologischeautoriteit.nl/docs/mer/p50/p5039/5039_advies_natuurdoelanalyse.pdf)
- Ecologische Autoriteit, 2024. Doen wat moet én kan. Nu aan de slag met noodzakelijk natuurherstel, met natuurdoelanalyses als fundament. [https://www.ecologischeautoriteit.nl/docs/mer/p51/p5133/doen\\_wat\\_moet\\_en\\_kan.pdf](https://www.ecologischeautoriteit.nl/docs/mer/p51/p5133/doen_wat_moet_en_kan.pdf)
- Provincie Utrecht, Natuurdoelanalyse natura 2000, Kolland en Overlangbroek [81], 2023. <https://www.provincie-utrecht.nl/sites/default/files/2023-04/NDA-Kolland-Overlangbroek.pdf>
- SWECO, 2024. Hydrologisch herstel Kromme Rijnstreek Inzicht in de effecten van hydrologische maatregelen op Kolland en Overlangbroek en de NNN-gebieden, 28 november 2024. Hoofdrapport: [https://www.provincie-utrecht.nl/sites/default/files/2025-02/Hydrologisch%20herstel%20Kromme%20Rijnstreek%20-%20nov%202024\\_Dig\\_TG.pdf](https://www.provincie-utrecht.nl/sites/default/files/2025-02/Hydrologisch%20herstel%20Kromme%20Rijnstreek%20-%20nov%202024_Dig_TG.pdf); samenvatting: [https://www.provincie-utrecht.nl/sites/default/files/2025-02/Samenvatting%20bij%20Hydrologisch%20herstel%20Kromme%20Rijnstreek%20-%20Sweco%20okt%202024-Dig\\_TG.pdf](https://www.provincie-utrecht.nl/sites/default/files/2025-02/Samenvatting%20bij%20Hydrologisch%20herstel%20Kromme%20Rijnstreek%20-%20Sweco%20okt%202024-Dig_TG.pdf)